

Lars Fr.H. Svendsen
Filosof og forfatter

Rusens mening

Hvorfor drikker Jeppe? Han besvarer selv spørsmålet ved å henvise til den slemme konen, ridefogden som tvinger ham til å arbeide så hardt, sin egen følsomme natur, osv. Spørsmålet kunne også vært besvart atskillig kortere: Jeppe drikker fordi han har lyst til det.

Jeg skal ikke påstå at dette svaret er særlig dypt eller i seg selv opplysende, men hvis man skal komme til rette med bruk av rusmidler, er det avgjørende at man ikke mister dette helt opplagte poenget av syne. Man har lyst fordi rusen kan forbedre en situasjon eller i det minste gjøre den mindre traurig, trist eller kjedelig. Men rusen har også andre kvaliteter som motiverer for bruk. Rusopplevelser er ofte gode opplevelser. Rusen kan være konstruktiv – og den kan gjøre livene våre bedre. Men den kan selvfølgelig også gjøre det motsatte.

Når man skal beskrive grunner til rusbruk, er det to svaralternativer som har en tendens til å dominere: a) Den kjemisk deterministiske og b) den sosialt deterministiske. Enten tilkjennes dopet en evne til å *tvinge* folk til å bruke det eller det hevdes at brukeren har en sosial bakgrunn, utsettes for et sosialt press eller liknende som *tvinger* vedkommende til å bruke det. Hva den første innfallsvinkelen angår, er det fremdeles mange som jakter på den mystiske x-faktoren som skal være rusbrukens årsak. Det er ingen grunn til å tro at en slik faktor noensinne vil bli funnet. Og den sosialt deterministiske innfallsvinkelen er like feilslått. At både kjemi og sosiale forhold er faktorer som spiller inn, er innlysende, og de kan på ulikt vis innsnevre eller utvide det mulighetsrommet det enkelte mennesket har i sitt handlingsliv. Men man har alltid et rom, og i dette rommet *velger* man.

Man velger å bruke rusmidler fordi det virker som en god idé. Det kan utvilsomt

være en meningsfull aktivitet. Martin Heidegger skriver om hvordan «tingen tinger». Det betyr at tingen virker samlende. Ordet «ting» betyr opprinnelig samling eller sammenkomst. Tingene forener oss og gir oss en identitet. Eksemplet Heidegger selv gir, er en vinkrukke som samler folk rundt et bord. Men det kan like gjerne være et speil med noen striper amfetamin eller kokain. Speilet med dopet virker samlende på dem som befinner seg rundt det.

Vi kan antakelig utvikle avhengighet av det aller meste. En avhengighet som sjelden blir nevnt, er den kanskje mest utbredte av dem alle, nemlig avhengigheten av mening. Vi har alle et stort problem: Livet skal fylles med et eller annet innhold. Vi klarer ikke å leve innholdsløst. I fravær av «the real thing», hva det enn måtte være, tyr vi til ulike meningserstatninger. En slik erstatning er rusmidler.

For de fleste er denne meningserstatningen bare et lite innslag i en tilværelse med uttallige andre meninger og meningserstatninger. Noen går videre og ender opp med et stort problem. Hva er det som kjennetegner denne siste gruppen? Dopet blir den dominerende livsmeningen – det alt annet grupperes rundt. Man har funnet en meningserstatning som overtrumfer praktisk talt alle andre hensyn. Den er det selvfølgelig ikke så enkelt å gi slipp på.

Vi pleier bare å fokusere på rusmidler som kilde til tap av autonomi, dvs. evne til selvbestemmelse, men man kan også si at de ofte øker denne. De muliggjør en overlatt endring av følelser og stemninger: Hvis man har behov for å slappe av, får man lettere gjort det; har man behov for å være mer oppstemt, kan man det. Samtidig er det klart at et for stort inntak, enten ved en enkel anledning eller over tid, har en tendens til å minske autonomien. Rusavhen-

gheten har en sosial og mental komponent som er vel så viktig som den kjemiske. Slik sett er jeg tilbøyelig til å betrakte det som en avhengighet av en livsstil – en livsstil som synes å gi livet en slags mening. Det betyr selvfølgelig ikke at den er enklere å bryte med, men det gir et annet perspektiv på avhengigheten.

I det vesentlige ser jeg på rusmisbrukere som omtrent like frie som alle andre, og ikke som viljeløse ofre. I massemediene fyller stoffene langt på vei den samme rollen som demoner gjorde tidligere, som noe fremmed som trenger seg inn i vår normale verden og besetter mennesker slik at de begår alkens uhyrlige handlinger. Vi finner jo tilsvarende beskrivelser hos brukerne også, fordi det er enklere å se seg selv som offer for ytre krefter og omstendigheter enn som noen som har ansvar for egne handlinger.

Men ansvar for egne handlinger forutsetter også at man har foretatt *informerte* valg. De fleste som bruker dop, er klar over at det innebærer en risiko, men de vet ofte ikke så presist hva slags risiko det er snakk om. Det gjorde neppe en nær venn av meg da han satte en fatal heroinsprøyte. Målet er vel ikke at folk helt skal slutte å bruke rusmidler, men heller å sørge for at de ikke ødelegger sine egne og andres liv gjennom uvettig bruk. Det er menneskelig lykke og mening vi ønsker å fremme. Det gjør vi neppe særlig effektivt ved å demonisere noen kjemiske stoffer, men snarere ved å forsøke å realisere andre og bedre meningskilder.

Lars Fr.H. Svendsen

I neste nummer:

- Forebygging av type 2-diabetes
- Risikofaktorer for hjerte- og karsykdom blant 40-åring
- Komplementære behandlingstilbud i sykehus?
- Er samfunnsmedisinen liv laga?
- Medikamentell behandling av delirium
- Nobelpris for forskning om luktesansen